

Ideał wychowania harcerskiego inspiracją dla współczesnej młodzieży czy też odległą, zapomnianą historią?

Przedmiotem poniższych rozważań jest aktualność ideału wychowania harcerskiego Związku Harcerstwa Polskiego. Organizacje harcerskie są wychowawczym ruchem społecznym, działającym od prawie 100 lat na obszarze Polski, skupiającym dzieci, młodzież oraz ludzi dorosłych¹. Przedmiot analizy, ZHP, powstał w 1918 roku i działa nieprzerwanie² do dnia dzisiejszego.

Harcerski system wychowawczy zmierza do osiągnięcia określonego ideału wychowania³ (jest on zawarty w statucie, w postaci zespołu cech, którymi powinien charakteryzować się wychowanek organizacji).

Atrybutem każdego ideału jest to, że wskazuje on na te cechy człowieka, których posiadanie jest niezbędne, aby żyć sensownie w danej rzeczywistości⁴. Zatem można stwierdzić, że „każdy ideał wychowania jest zdeterminowany przez kompleks czasowy i rzeczywistość społeczno-polityczno-gospodarczą”. Realizacja określonych celów wychowania (których źródłem są wartości⁵) jest urzeczywistnieniem takiego kształtu osobowości, która pozwala na uczestniczenie wychowankowi w życiu społecznym zgodnym z ładem dominującym w państwie⁶.

Harcerski ideał wychowania, jak każdy inny ideał, należy do zewnętrznych warunków obu podmiotów procesu wychowania (harcerzy i ich instruktorów) i jest formułowany z nadzieją na ukształtowanie człowieka określonej jakości (w interesie – pośrednio – harcerskiej gromady, a bezpośrednio – w interesie grupy społecznej zainteresowanej „urabianiem nosicieli” uznawanego przez tę grupę systemu wartości). Wartości, eksponowane w harcerskim ideale wychowawczym w różnych okresach działalności organizacji, były wyprowadzane z odmiennych

¹ T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiki XXI wieku*, Warszawa 2003, s. 135.

² Autorka przyjmuje, że włączenie organizacji do ZMP nie było likwidacją ZHP, a jedynie przeobrażeniem, kwestia ta jest przedmiotem wielu nierozstrzygniętych polemik.

³ Przyjmując definicję ideału za H. Muszyńskim. Zob. H. Muszyński (red.), *Podstawy wychowania w ZHP*, Bydgoszcz 1984.

⁴ S. Nalaskowski, *O ideale wychowania i celach kształcenia*, Toruń 1993, s. 41.

⁵ K. Denek, *O nowy kształt edukacji*, Toruń, 1998, s. 42.

⁶ P. Tyrała, *Teoria wychowania, Bliżej uniwersalnych wartości realnego życia*, Toruń 2001, s. 84–85.

przesłanek ideowych i światopoglądowych, w związku z tym w swojej istocie ulegały przeobrażeniom. Źródła ideałów wychowania harcerskiego są głęboko umiejscowione w historii kultury społeczeństwa polskiego. Ideał wychowania harcerskiego jest „produktem” czasów, w którym krystalizowały się organizacje harcerskie. Etos wychowania harcerskiego przeobrażał się pod wpływem następujących czynników: zmian społecznych, politycznych, historycznych, organizacji zrzeszających młodzież, religii i skautingu brytyjskiego.

Naczelne cele wychowania w postaci zespołu cech, jakimi powinien wyróżniać się człowiek wychowany przez organizację, określa statut stowarzyszenia:

- 1) stwarzanie warunków do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju człowieka,
- 2) nieskrępowane kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów,
- 3) upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni,
- 4) stwarzanie warunków do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi,
- 5) upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu przez cywilizację, kształtowanie potrzeby kontaktu z nieskażoną przyrodą⁷.

W 2006 roku Zjazd ZHP podjął Uchwałę w sprawie *Podstaw wychowawczych ZHP*, która jest dookreśleniem zapisów statutu ZHP w kwestiach wychowania. Opisuje najważniejsze wartości i postawy, do kształtowania których dąży organizacja.

Uchwała określa, iż misją ZHP jest „wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowanie charakteru przez stawianie wyzwań”. Stowarzyszenie poprzez „grę słów”, takich jak *wspieranie, stawianie wyzwań*, zmierza do ukazania tego, że obecne harcerstwo jest organizacją alternatywną. Nie jest nią jednak, ponieważ przyjęcie ideału i wynikających z niego celów wychowania nieuchronnie prowadzi do wywierania presji na wychowanków. Transmisja dziedzictwa kulturowego dokonuje się w harcerstwie głównie za pośrednictwem zadań częściowo zleconych. Już w 1984 roku H. Muszyński⁸ otwarcie mówi, że harcerstwo „rozpoczynając od zaspokajania potrzeb indywidualnych przekształca je w zbiorowe interesy harcerskiej gromady”.

Na użytek praktyki harcerskiej z naczelnych celów wychowania wyprowadza się pożądane rodzaje dyspozycji osobowościowych, zróżnicowane dla poszcze-

⁷ Statut ZHP uchwalony 3.12.2005r. na XXXIII Zjeździe ZHP.

⁸ H. Muszyński (red.), *Podstawy wychowania w ZHP*, dz. cyt., s. 82–83.

gólnych grup wiekowych organizacji. Są one ujęte w postaci kodeksów norm postępowania⁹. Wyróżnia się następujące: Obietnicę i Prawo Zucha, Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie oraz Zobowiązanie instruktorskie¹⁰. W dalszych rozważaniach zawartych w niniejszej pracy analizie zostanie poddany kodeks postępowania obowiązujący największą liczbę członków organizacji: Prawo i Przyrzeczenie harcerskie. Na wstępie należy zaznaczyć, że kodeks ten nie należy do stałych elementów harcerskiego ideału wychowania. Od chwili ukonstytuowania się ZHP był zmieniany trzynastokrotnie, obecnie w organizacji toczy się kolejna dyskusja mająca na celu przeobrażenia w tekście Prawa i Przyrzeczenia.

Związek określa, że poprzez wspieranie chce:

umożliwić wszechstronny, intelektualny, społeczny, duchowy, emocjonalny i fizyczny rozwój człowieka. Dalej sam podkreśla, iż ZHP jako organizacja pozarządowa wyróżnia się tym, że te wszystkie sfery rozwoju są dla Związku obiektem troski jednocześnie, stale i równoważnie.

Czy tak jest w rzeczywistości?

Składając przyrzeczenie harcerskie, członek organizacji wyraża intencję „mam szczerą wolę”, jednocześnie zobowiązuje się do „bycia” harcerzem przez całe życie. Harcerzem można zostać już w wieku 10 lat¹¹. W trakcie przyrzeczenia „biskop” zobowiązuje się do „wyznawania” określonych wartości. Świadcami deklarowania owej intencji są inni harcerze i instruktor (najczęściej bezpośredni wychowawca), którzy stają się gwarantami i źródłem zewnętrznej kontroli kolektywu nad osobą składającą przyrzeczenie.

W przyrzeczeniu harcerskim zostały podkreślone następujące wartości: Bóg, Polska, Prawo harcerskie i a k t y w n o ś ć: służba i posłuszeństwo. Są to ideały odnoszące się tylko do dwóch sfer wszechstronnego rozwoju postulowanego przez Związek, a mianowicie: duchowego (Bóg) i społecznego (Polska, służba i posłuszeństwo). Już w rocie przyrzeczenia mamy odstępstwo od deklarowanego „holistycznego podejścia do kwestii wychowania”. Czy zostało ono zatem zachowane w Prawie harcerskim?

Jak uwidacznia poniższe zestawienie, w Prawie harcerskim nie została zachowana deklarowana równowaga między poszczególnymi sferami rozwoju harcerzy. Najwięcej uwagi, bo aż w siedmiu punktach Prawa, poświęca się rozwojowi duchowemu, najmniej (na równi) intelektualnemu i fizycznemu. Nie można zatem mówić, że ZHP jako organizacja wychowawcza traktuje wszystkie sfery rozwoju w sposób równoważny. Omawiany kodeks wychowania kreuje ideał podążania ku następującym wartościom (rozkład treści został potraktowany hierarchicznie, przy założeniu, że najważniejsze treści umieszczono w początkowych punktach,

⁹ Tamże, s. 72.

¹⁰ Tamże, s. 70–71.

¹¹ Dziesięciolecie zatem podejmuje zobowiązanie na resztę swojego życia.

Tabela 1. Punkty Prawa harcerskiego i zawarte w nich wartości i sfery rozwoju

Punkt prawa	Wartość	Sfery rozwoju				
		duchowy	emocjonalny	intelektualny	społeczny	fizyczny
1	Prawo i przyrzeczenie					
2	Honor					
3	Pomoc					
4	Braterstwo					
5	Rycerskość					
6	Przyroda					
7	Karność, posłuszeństwo					
8	Pogoda ducha					
9	Oszczędność i ofiarność					
10	Czystość					
Razem liczba wystąpień		7	6	1	6	1

■ Nie występuje.

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy Prawa zawartego w Statucie ZHP uchwalonym 3.12.2005 r. na XXXIII Zjeździe ZHP.

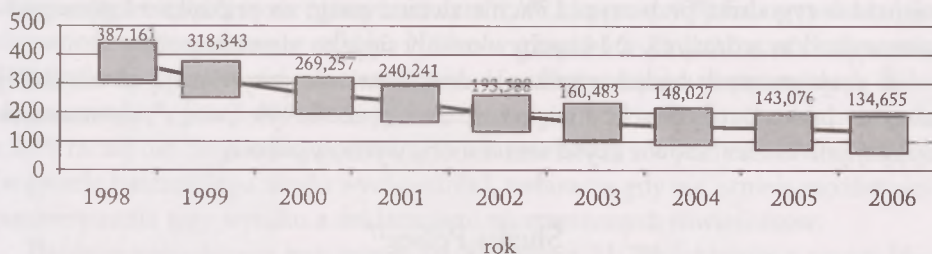
mniej istotne w pozostałych¹²): Służba Bogu i Polsce, Bliźni, Prawo harcerskie, Honor, Pomoc, Braterstwo, Rycerskość, Przyroda, Karność, Posłuszeństwo, Pogoda Ducha, Oszczędność i Ofiarność, Czystość. Wartości te wywodzą się z „uniwersalnych wartości chrześcijaństwa¹³”, czy sensowne jest zatem pytanie o aktualność owych wartości dla obecnych (byłych i potencjalnych) członków ZHP? Autorka uważa, że tak. ZHP jest największą organizacją młodzieżową w Polsce, jednakże od 1989¹⁴ roku organizacja odnotowuje ciągły spadek liczebny wśród swoich członków, np. w roku 2005 dziennie ze Związku odchodziły 23 osoby. Największy spadek liczebności odnotowano w latach 1999 (188 dziennie) oraz 2002 (127 dziennie). Łącznie w ciągu dziewięciu lat ze stowarzyszenia odeszło 252 506 członków organizacji, czyli więcej niż liczy teraz cała organizacja.

¹² Wniosek wysunięty na podstawie analiz wszystkich kodeksów wychowania obowiązujących w ZHP, w których treści zależnie od uwarunkowań zmieniały miejsce np. z 1 punktu na 5.

¹³ Statut ZHP, dz. cyt.

¹⁴ Autorka na wykresie zaprezentowała dane od 1998 roku.

Wykres 1. Spadek liczebności członków ZHP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w prezentacji *Stan liczebny ZHP na dzień 1.01.2006 r.*, www.badania.zhp.pl.

Jakie są powody spadku liczebności organizacji i czy jednym z nich jest kreowany przez ZHP ideał wychowania? Stowarzyszenie nie prowadzi takich statystyk, jednakże biorąc pod uwagę opinie (na podstawie forum internetowego ZHP) byłych członków i osób należących do organizacji (zastanawiających się nad odejściem), można stwierdzić, że jednym z powodów opuszczania przez młodych ludzi szeregów organizacji jest propagowany przez Związek ideał wychowania nieodpowiadający „zapotrzebowaniu” społecznemu współczesnej młodzieży. Również badania przeprowadzone przez WBiA GK ZHP wśród drużynowych w latach 2003 (375 przebadanych) i 2005 (305) ukazują rozbieżność pomiędzy lansowanym przez stowarzyszenie ideałem wychowania a ideałem preferowanym i „wdrażanym” przez drużynowych. W wykresach zamieszczonych poniżej zaprezentuję, jaki stosunek do poszczególnych wartości, na których budowany jest ideał wychowania harcerskiego, wyrażają w tych badaniach drużynowi.

Deklaracje wobec wartości konstytutywnych harcerskiego ideału wychowania

Służba Bogu

82,4% badanych uważa, że instruktor (wychowawca) może być niewierzący, lecz musi szanować wiarę. Więcej niż połowa badanych, bo 59,6% uważa, że instruktor nie musi być osobą wierzącą, ale musi być przynajmniej osobą poszukującą. Zaledwie 21,3% osób uważa, że instruktor powinien być głęboko wierzący i praktykować wiarę¹⁵.

¹⁵ Badania Wydziału Badań i Analizy Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego z 2005 roku.

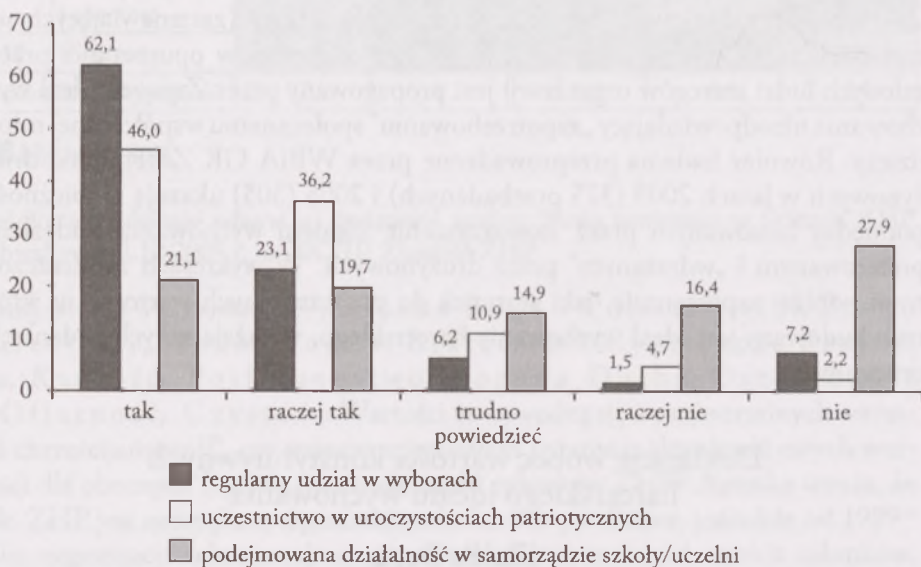
Na 375 osób badanych 42% bierze udział w praktykach religijnych przynajmniej raz w tygodniu, przy czym 17% nie zwraca uwagi na praktyki religijne podczas wyjazdów z drużyną, a 44 osoby określiły się jako niewierzące¹⁶.

Z przytoczonych badań wynika, iż drużynowi nie przywiązują aż tak dużej wagi do praktyk religijnych, a większość uważa, iż nie tyle „wiara”, ile szacunek do niej powinien stanowić kryterium doboru wychowawców.

Służba Polsce¹⁷

Orientację w politycznej sytuacji kraju deklaruje ponad 51% badanych (w tym 21,9% bez wahania twierdzi, że śledzi ją na bieżąco). Inne formy aktywności wykazują zróżnicowanie. Im rzadziej są oczekiwane, tym powszechniej podejmowane.

Wykres 2. Deklarowana aktywność obywatelska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005, raport z badania ankietowego przeprowadzonego na II ogólnopolskim zlocie drużynowych (moduł wartości)*. A. M. Nowakowska, www.badania.zhp.pl.

¹⁶ Na 375 osób; badania Wydziału Badań i Analizy Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego z 2003 roku.

¹⁷ Dalsze zestawienia na podstawie badań Wydziału Badań i Analizy Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego z 2005 roku.

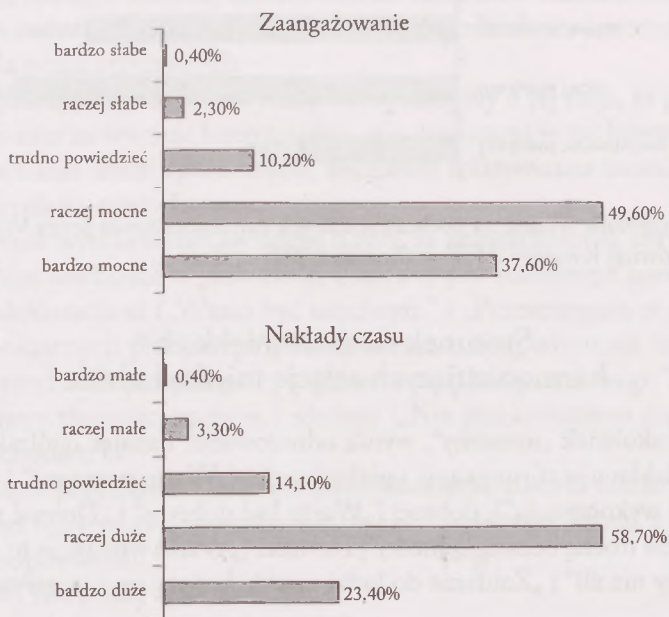
Komentując ten wynik badań, można dodać, że funkcja drużynowego jest absorbująca, toteż bardziej może cieszyć niż dziwić, że aż ponad 40% harcerzy deklaruje aktywność samorządową w szkole. Nadto w grupie 16–25-latków, a ci stanowią 85% badanej zbiorowości – uczestnictwo w patriotycznych uroczystościach stało się „niemodne”. Jeżeli 46% badanych czuje się w obowiązku brać w nich udział, a 36% raczej nie czuje takiej potrzeby, to rezultat badań nie jest jeszcze alarmujący (w świetle harcerskiego ideału wychowania), zwłaszcza gdy nie istnieją możliwości porównywania tego wyniku z deklaracjami niezrzeszonych rówieśników.

Bardziej niepokojąca jest natomiast deklaracja 31,7% (głównie z grupy 16–18-latków) gotowości wyjazdu z ojczyzny w celach zarobkowych (przy czym ten niepokój odnosi się nie tyle do postaw harcerzy, ile do perspektyw znalezienia przez nich pracy i godziwej płacy w kraju).

Zaangażowanie (całym życiem)

Z punktu widzenia oczekiwań ZHP zdecydowanie satysfakcjonujące jest deklarowane zaangażowanie badanych, zarówno emocjonalne, jak i czasowe, choć to drugie w świetle deklarowanych następstw tego zaangażowania może budzić ambiwalentne uczucia.

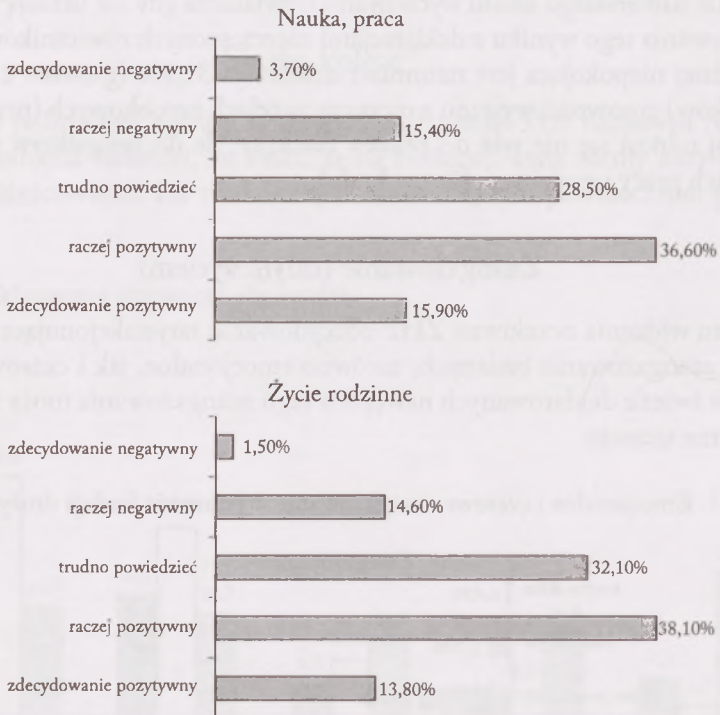
Wykres 3. Emocjonalne i czasowe zaangażowanie w pełnieniu funkcji drużynowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Zaangażowanie w harcerstwo – w ocenie blisko połowy badanych – nie wpływa „zdecydowanie”, a choćby „raczej” pozytywnie ani na wyniki w nauce/pracy, ani na jakość życia rodzinnego.

Wykres 4. Ocena następstw (angażowania się w ZHP) dla nauki/pracy i życia rodzinnego

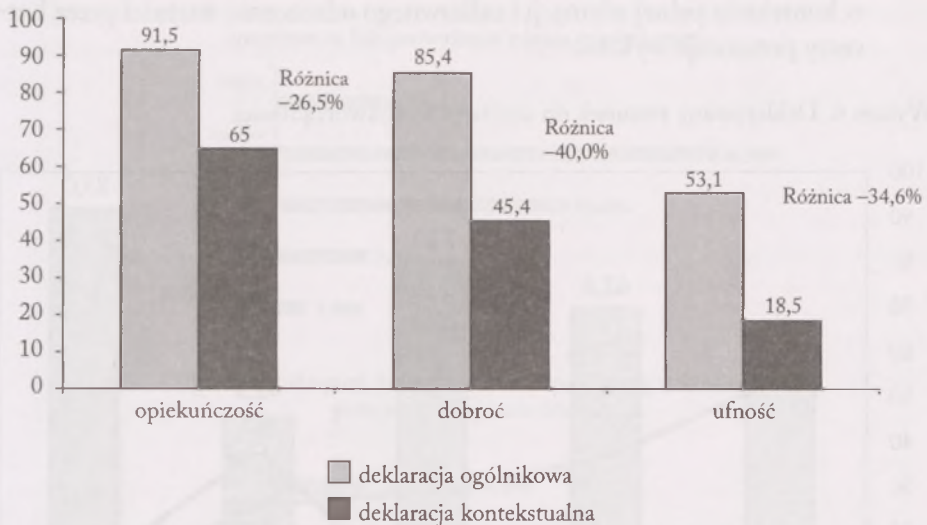
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Stosunek do cnót miękkich¹⁸ harmonizujących relacje międzyludzkie

Ciekawy, aczkolwiek „mroczny”, wynik odnotowano, badając ogólnikową i kontekstualną deklarację afirmowania opiekuńczości („Warto pomagać” i „Nie warto, bo i tak Cię wykorzystają”), dobroci („Warto być dobrym” i „Dobroć nie popłaca, w życiu trzeba trochę bezwzględności”) i ufności („Warto wierzyć w to, że ludzie są raczej dobrzy niż źli” i „Zaufanie do ludzi zwykle kończy się rozczarowaniem”).

¹⁸ Określenie zaczerpnięte z twórczości M. Ossowskiej, *Normy moralne. Próba systematyzacji*, Warszawa 1972.

Wykres 5. Rozbieżność pomiędzy ogólnikową a kontekstualną deklaracją afirmacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Pomimo że jawne odrzucenie opiekuńczości (0,7%), dobroci (1,1%) oraz ufności (1,4%) należy w badanej zbiorowości do rzadkości, ukazane różnice pomiędzy dwoma rodzajami deklaracji nie świadczą o podzieleniu harcerskiego ideału wychowania przez zrzeszonych.

ZHP, traktując honor jako wymóg bezdyskusyjny z tej racji, że prawo uznawane jest w nim za wartość bezwzględna, nie dopuszcza w zachowaniu harcerzy nie tylko łamania norm społecznych, ale nawet relatywizmu moralnego wobec norm stojących na straży honoru.

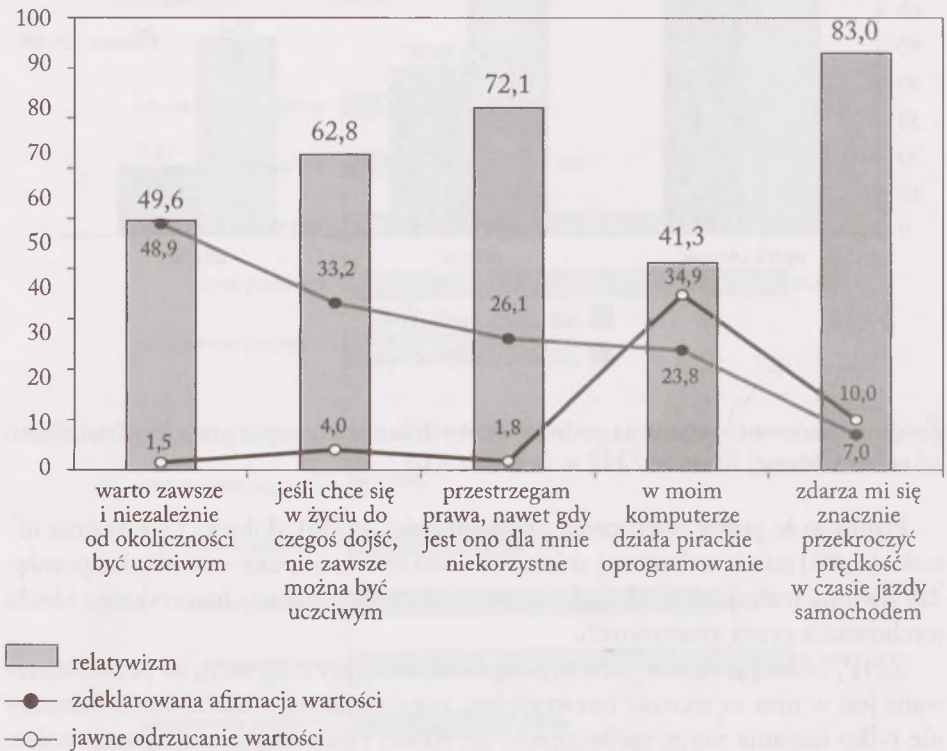
Przywołane wyniki badań świadczą o tym, że bezwarunkowa afirmacja uczciwości również odchodzi w przeszłość. Znaczny jest rozdźwięk pomiędzy ogólnikowymi deklaracjami („Warto być uczciwym” i „Przestrzegam prawa”) a relacjami o konkretnych przejawach poszanowania cudzej własności intelektualnej („Nie korzystałem z pirackiego oprogramowania komputerowego”) czy poszanowania prawa chroniącego życie i zdrowie („Nie przekroczyłem prędkości, kierując samochodem”).

W analizowanych badaniach narzędzie badawcze zostało tak zbudowane, że badany mógł ujawnić swój moralny relatywizm, wybierając którąś z trzech sugerowanych odpowiedzi:

- 1) „raczej tak/raczej zgadzam się”,
- 2) „raczej nie/raczej nie zgadzam się”,

- 3) „trudno powiedzieć/przeciętnie”. Nasilenie stwierdzonego tu relatywizmu w kontekście pełnej afirmacji i całkowitego odrzucenia wartości przez harcerzy prezentuje wykres.

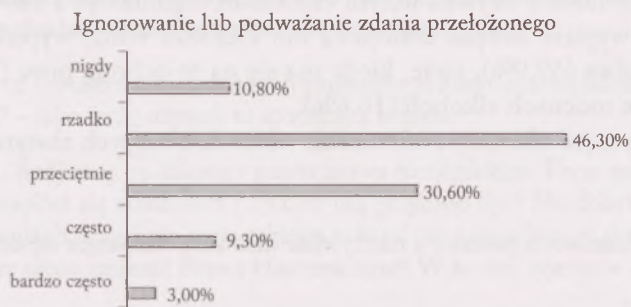
Wykres 6. Deklarowany stosunek do uczciwości i praworządności

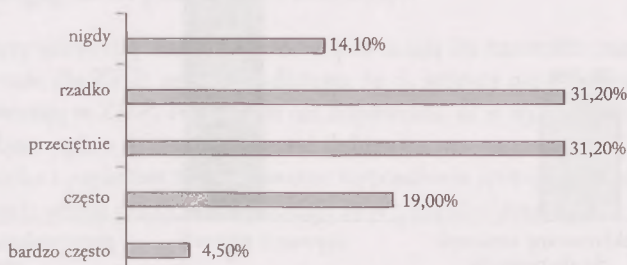
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Niespełna połowa bezwarunkowo afirmujących uczciwość i nieco ponad 1/4 bezwarunkowo podporządkowanych to w świetle harcerskiego ideału wychowania wynik zdecydowanie „mroczny”. Ma on prawo niepokoić współczesnych, a zapewne szokowałyby twórców harcerstwa na równi z 10–4% harcerzy wykazujących bezwzględne posłuszeństwo. Inna sprawa, że w omawianych badaniach zastosowano pytania stawiające zwierzchników w wyjątkowo niekorzystnym świetle („nie ma racji”, „nie jest autorytetem, nie reprezentuje postawy godnej instruktora”), toteż raczej brak sprzeciwu w opisywanych sytuacjach (niż brak karności) można uznać za naganny.

Wykres 7. Stosunek do posłuszeństwa

Ignorowanie opinii instruktorów niereprezentujących sobą postawy godnej instruktora

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analizy Głównej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Stosunek do abstynencji

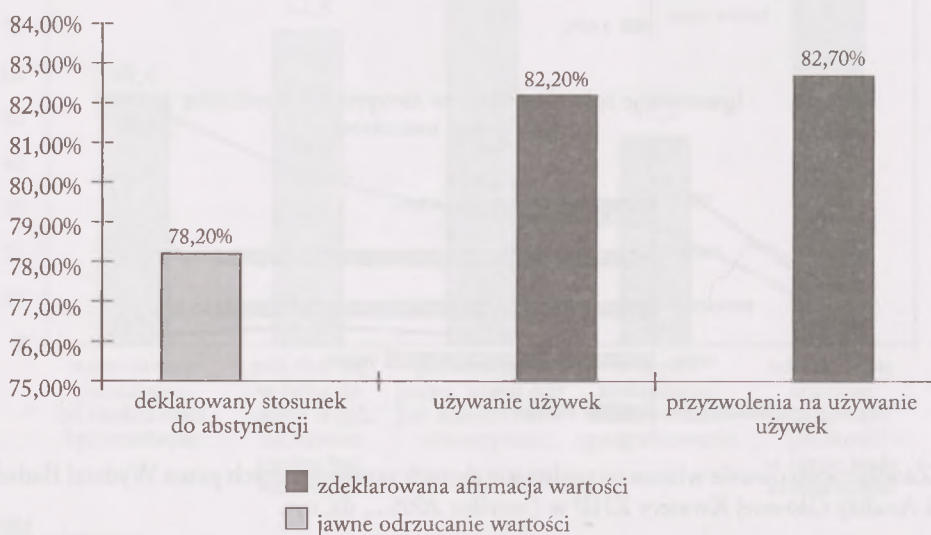
Ciągłym załącznikiem sporów wśród harcerskiej braci jest ostatni punkt harcerskiego prawa: „harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych”. Punkt ten jako jedyny w całym kodeksie określa postawę harcerza przez zaprzeczenie. W prezentowanych badaniach pytania dotyczyły: stosunku do abstynencji, korzystania z używek i relatywnego przyzwolenia na korzystanie z używek.

78,2% drużynowych deklarowało, że postawa abstynencka jest zjawiskiem pozytywnym, mającym dobry wpływ na życie człowieka, jednak tylko 17,8% z nich taką abstynencję zachowuje. Norma dotycząca abstynencji jest łamana przez większość drużynowych: 73,6% przyznało się do picia piwa, niewiele mniej do spożywania wina (63,6%) i wódki (47,7%). 31,9% paliło lub pali papierosy, a aż 10,8% badanych paliło marihuanę lub zażywało innych narkotyków.

Instruktorzy dają (w mniejszym lub większym stopniu¹⁹) relatywne przyzwolenie na korzystanie z używek innym członkom organizacji. Pozwalają (82,7%) na okazjone wypicie lampki szampana lub kieliszka wina, wypicie sporadycznie jednego piwa (69,9%), picie, kiedy ma się na to ochotę, piwa (32,1%), wina (27,4%), picie mocnych alkoholi (16,6%).

Dane dotyczące afirmacji i odrzucenia norm dotyczących abstynencji zawarto w wykresie.

Wykres 8. Deklarowane postawy a rzeczywiste działania odnoszące się do abstynencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych przez Wydział Badań i Analiz Główniej Kwatery ZHP w *Omnibus 2005...*, dz. cyt.

Powyższy wykres prezentuje rozbieżność pomiędzy deklarowanymi postawami drużynowych a ich rzeczywistymi działaniami.

Harcerstwo wychowuje m.in. poprzez osobisty przykład instruktora, być może to właśnie zachowania instruktorów (zarówno te niezgodne z wartościami ZHP, jak i przyzwalanie na takie zachowanie) stają się przyczyną dezaktualizowania się ideału wychowania harcerskiego dla współczesnej młodzieży.

Sami harcerze na forum internetowym zwracają uwagę na prezentowaną rozbieżność między deklarowanymi ideałami a zachowaniem osób zrzeszonych w ZHP:

¹⁹ W zależności od wieku osoby korzystającej i rodzaju używki.

[...] bo jesteśmy organizacją z hipokryzją (patrz 10. punkt prawa – prawda, że osoba 30-letniego instruktora, niemającego w swym życiu harcerskim do czynienia z alkoholem, to wzbudza wybuch śmiechu). Za dużo zakazujemy.

[...] gdzieś tu czytałem o zadymionych papierosami korytarzach jakiejś „wyższej” siedziby ZHP – jako wróg używek to spadłem z krzesła.

Hmm... Spójrzmy na dziesiąty punkt prawa harcerskiego. Teraz pomyśl sobie czy nigdy nie napiłeś się alkoholu?! [...] Czy tak powinno być? No dobrze, ale przecież w innych krajach skauci nie mają takiego zakazu czy zatem jest on słuszny?! Czy nie powinniśmy nieco zmienić Prawa Harcerskiego?! W końcu żyjemy w 21 wieku!

[...] znosząc pewien punkt z Prawa Harcerskiego, skończylibyśmy z pewnym zakłamaniem i ludzie mogliby dalej dobrze pracować, nie kryjąc się ze swoimi małymi przestępstwami (bo czasami taki mały nałóg wyeliminował osobę naprawdę pracującą), ale z drugiej strony po co wam te świństwa???

Niektórzy odchodzą dlatego, że nie odpowiadają im harcerskie zasady. Ci są OK. Inni, co gorsze dla ZHP, odchodzą dlatego, że ci, którym nie odpowiadają harcerskie zasady, pozostają w ZHP. Niektórym nie odpowiada, że w wychowawczej organizacji:

- Komendant sypia z drużynową (przed ślubem).
- Piwo, wódka i papierosy to podstawowe wyposażenie sporej części instruktorów.
- Członkowie władz publicznie zdradzają swych mężów/żony [...].

Podsumowanie

Ideał wychowania harcerskiego jest zawarty m.in. w aktach ustawodawczych organizacji. ZHP jasno i czytelnie wyznacza kanon wartości dla swoich członków.

Analizowane badania ukazują jednak rozbieżność między lansowanym ideałem a zachowaniami znacznej części (często ponad 50%) badanych. Czy zatem ideał wychowania przestał być atrakcyjny i aktualny? Czy też może współczesne tendencje neoliberalnego świata „przyjemności” stwarzają członkom łatwiejszą alternatywę? Sami drużynowi zapytani o powody rezygnacji młodzieży z działania w ZHP stwierdzają: wybór mniej wymagającego stylu życia (36%), upadek autorytetów instruktorów harcerskich (33%), rozbieżność deklarowanych ideałów i wartości z rzeczywistymi działaniami członków ZHP (26%). Organizacja powinna zastanowić się nad podjęciem skutecznych działań, aby dwóm ostatnim powodom zapobiegać.

Być może problem nie polega na atrakcyjności i aktualności harcerskiego ideału wychowania, a raczej na wszechobecnej kulturze „przyjemności i konsumpcji”, w której brakuje miejsca na wartości lansowane przez harcerstwo, a wobec której ZHP pozostaje w defensywie.

Literatura

- Denek K., *O nowy kształt edukacji*, Toruń 1998.
- Muszyński H. (red.), *Podstawy wychowania w ZHP*, Bydgoszcz 1984.
- Nalaskowski S., *O ideale wychowania i celach kształcenia*, Toruń 1993.
- Ossowska M., *Normy moralne. Próba systematyzacji*, Warszawa 1972.
- Pilch T. (red.), *Encyklopedia pedagogiki XXI wieku*, Warszawa 2003.
- Statut ZHP uchwalony 3.12.2005 r. na XXXIII Zjeździe ZHP.
- Tyrała P., *Teoria wychowania, Bliżej uniwersalnych wartości realnego życia*, Toruń 2001.